

לטלי שלום,

26.8.1994

הטלת עלי תרגיל איטלקטואלי קשה ומסובך. עליתי ארצה לפני 55 שנה ואם נכון הדבר שזכרון אדם יפה רק לשבע שנים, הרי שעברו עלי – אדם המושך ל-70 ושזכרונו אינו שפיר במיוחד – כבר 8 מועדי שכחה! יהיה אבל מעניין לראת אילו רשמים בכל זאת נשתמרו, ולכן הבה נצא לדרך: ראוי לציין שב-1939 לא רק שלא הייתה עדיין מדינה, אבל גם העם שאמור היה לאכלס אותה היה כביכול רק בחיתוליו, תולדות כמיהה ציונית של מעטים, שלא כל היהודים היו שותפים לה. כאמור (עמ' 28 בחוברת "כור מחצבתך") קיבלתי בחו"ל חינוך יהודי טוב והייתי ציוני "שרוף" בנעורי. באחד מימי נובמבר 1939 נפרדתי מאבא ואימא על רציף בית הנתיבות בפראג ועליתי לרכבת שהסיעה אותי ואת תיבת חפצי לאיטליה. בתיבה הגדולה היו בעיקר דברי לבוש שונים, כלי מיטה ולבנים, ועל כל פריט ופריט התנוססו ראשי התיבות של שמי, מלאכת רקמה של אם דאגנית ואוהבת. הייתי אז בן 14 וחצי, ואת הורי לא יספתי לראות עוד.

בקצה הצפוני של הים האדריאטי נמצאת טריאסטה, שהייתה בשעתו נמלה היחיד של הקיסרות האוסטרו-הונגרית (עמ' 10-9 שם). בצי של חברת הספנות "ויד טריאסטינו" (אנגלית) היו שתי ספינות פאר תאומות, א/ק גלילאה (אנגלית 5/5) וא/ק ג'רוזלצה (אנגלית). כל אוניה הפליגה אחת לשבועיים וביחד קיימו קשר שבועי בין טריאסטה לחיפה.

הנסיעה לאיטליה ארכה שעות רבות, הרבה מנהרות בדרך ומעבר בהרי האלפים הגבוהים. למרות שזו הייתה יציאתי הראשונה מעבר לגבולות המדינה, איני זוכר מהמסע הזה מאומה. מה שכן זכור לי הוא, שבין הגעתי לטריאסטה לבין עלייתי לסיפון ה"גלילאה", הסתובבתי בעיר והצלחתי לאתר ולבקר ידיד של אבא מאגודת "בריסייה" (עמ' 51-53 שם), מהנדס ששמו נשכח ורק זכור לי שהתגורר ברחוב בשם (אנגלית).

אגב, אבא צייד אותי ברשימת כתובות של חברי בריסייה בארץ, רובם ככולם רופאים. אצל כל אחד מהם הייתי אורח רצוי וכל טיפול רפואי, החל בשיניים וכלה בעור, ניתן לי חינם אין כסף.

אחרי כמה ימי שייט הגענו לפנות ערב לחיפה. הכרמל היה חף מבנייני קומות ומנזר סטלה מאריס היה המבנה היחיד שצלליתו נראתה מרחוק. נשארנו עוד לילה באונייה ואני סיימתי לכתוב מכתב מפורט בן שמונה עמודים, אותו הכנסתי לפני ירדתי לתיבת הדואר על הסיפון. היה זה מכתבי האחרון שהגיע ישירות אל הורי (אנגליה הייתה כבר חודשיים במלחמה עם גרמניה, איטליה עוד לא). פאבל סיבר לי שנים אחר כך שהמכתב הודפס, הופץ בכמה עותקים ועורר עניין רב בין הנשואים. המשך ההתכתבות התנהל תחילה בעזרת בן כיתתי דרך הונגריה, ואחר כך באמצעות הצלב האדום הבינלאומי, במכסה של 25 מילים למכתב. (עמ' 38, 39 שם).

בתשעת החודשים הראשונים לאחר עלייתי חייתי בשלושה מקומות שונים בחיפה. תחילה אצל משפחת הן המאמצת, ששלחו לי את רשיון העליה, בקרית מוצקין. חולות המפרץ, יללת תנים

בלילה וחוף הים היו חוויות לגמרי חדשות בשבילי. בימים ההם סללו קודם את הכבישים ורק אחר כך בנו את הבתים. ממערב לקריית מוצקין על פני החולות הייתה פרוסה מערכת כבישי בטון, וקל היה להגיע לים, ברגל, באופניים, או עם עגלת ילדים בה הייתי לפעמים מסיע את נורית בת השנתיים. אז, בטרם הרוק והפופ, לא היינו זקוקים למערכות סטריאו ולמגברי קול כדי ליהנות משירה ומיזקה – שירי עם פשוטים עינגו והלהיבו אותנו לא פחות (ואולי יותר) מכל הפעלולים הרעשנים של אולמי הדיסקו בהווה. עד היום מהדהדות באזני רוח המילים והמנגינה של הזמר הכל כך הולם, אותו זמזמתי כל פעם בשוטטי באותם הכבישים השוממים:

"הך פטיש – עלה ויצנח,

כבישי בטון – בחול נמתח,

עורי שממה, דינך נחתך,

אנו באים לכבוש אותך!"

והנה עוד חוויה מסעירה שנשארה חרוטה בזכרוני: בבקרים אחרי סערה הייתי סוקר את החוף במשנה הקפדה ומחפש "אוצרות". ואכן, יום אחד מצאתי אוצר ממש: בקבוק חתום ומכתב בתוכו. לפיסת הנייר הדהויה במקצת היה עוד ריח ויסקי, וזה היה לשונה:

יום טוב ידידותי (אנגלית)

לכל אלה שימצאו (אנגלית)

פיסת נייר זו (אנגלית)

חייל המפליג על (אנגלית)

פני ימים (אנגלית)

עם שמו של האיש וכתובתו בנמל הצרפתי (אנגלית).

כל הזמן הרגשתי חובה לעצמי "להרוויח את לחמי" אצל המשפחה המאמצת. טיפלתי בילדה, עזרתי בשטיפת כלים ובניקיון הבית, עשיתי שליחויות שונות. מהעצים שמצאתי על שפת הים ומחוט מגולבן בניתי מתקן לייבוש כלים. כשחזרתי לבקר אצל משפחת הן כעבור יותר מ-10 שנים, הופתעתי להיווכח שפאולה עדיין משתמשת במייבש הכלים שלי.

למדתי בבית ספר עממי א' בחיפה. ההתאזרחות בין צברים בני גילי לא הייתה קלה, אבל עזר לי שידעתי קצת עברית מחו"ל. קניתי מילון קטן שיצא בהוצאת עיתון הארץ, "אלף מילים של שפת העיתון" ולמדתי את כל תוכנו בעל פה. תוך זמן קצר לא היוותה השפה עוד מכשול.

כל הישוב היהודי בארץ לא מנה אז יותר מכ-650,000. חיפה הייתה עיר יהודית-ערבית מעורבת והרבה בריטים בה, עם או בלי מדים.

התחבורה הציבורית בעיר הייתה בידי שורה של קואופרטיבים קטנים: "אגד" היה שירות בין-עירוני בלבד. כל קו ומספרו היו חברה עצמאית נפרדת: 14 נסע לקריות, 4 להר הכרמל, 2 לנוה שאנן, 6

– הדר וסביבתו, לבת גלים קו ערבי שמספרו 3. רק שנים אחר כך התאגדו כולם ל"שחר" שהתמזגה עוד יותר מאוחר יחד עם "דרום יהודה" ו"המקשר" הירושלמי עם "אגד".

בחיפה הייתה הנהלת מסילות הברזל (אנגלית) (P.R) ודרכה נסעו רכבות לא רק למצרים, לבנון, וסוריה, אלא גם "רכבת העמק" צרת הפסים, מזרחה לירדן וחג'אז. בהיותי בשדה אליהו לפני גיוסי לחטיבה היהודית הלוחמת, נסעתי לא פעם ברכבת העמק לבית שאן, עיירה ערבית טהורה.

אחרי כמה חודשים במוצקין החלפתי משפחה מאמצת ועברתי לגור אצל ידידים טובים של אבא, ד"ר גוסטב כהן ואשתו אילזה בהר הכרמל. ד"ר כהן (גם חבר בריסיה) היה רופא עור מעולה אבל, ככל עמיתיו, ידע שלא יוכל תחילה לעבוד במקצועו, ולכן הוא ואשתו עברו בחו"ל קורס הסבה למוצרי קונדיטוריה והתפרנסו מאפיית עוגות.

אגב הסבה עד היום אני זוכר את היקה, גבה הקומה והצננום, לבוש תמיד חלוק לבן וצחור, שהיה מוכר ברחובות הדר הכרמל נקניקיות חמות. כל מלאי "חנותו": לחמניות, נקניקיות, מים רותחים, פיסות נייר וגחלים לוחשות היו במיכל פח מגולבן בצורת כליה שהיה קשור לבטנו.

הוקסמתי מהכרמל שהיה אז בבתוליו, מהצמחיה ומשפע הוואדיות שבו. הרביתי לטייל בהם וחלמתי כיצד לסגור אותם בסכרים שיאוגרו את מי הגשם, יקלו על התחבורה סביב ההר וגם יספקו חשמל. לבית הספר בהדר וממנו הלכתי כמובן ברגל.

לקראת הקיץ שיניתי מגורים בשלישית. בהיותי כבר בן 15, עברתי לטיפולה של מחלקת עליית הנוער ושוכנתי אצל משפחה אומנת בנוה-שאן, שארחה קבוצת ילדים בני גילי. אצלם נוהל אורח חיים מסורתי שכלל אמירת ברכת מזון בתום כל ארוחה. עם פתיחת שנת הלימודים בספטמבר זכיתי להתקבל לבית ספר תיכון חקלאי פרדס חנה – תם ונשלם סיפור עלייתי ארצה.

בעצם, עוד מזכרת אחת: הייתה זו השנה הראשונה בה נשאר כמעט כל יבול ההדרים בארץ. תפוזים נמכרו בפרוטות ובשקים של 50 ק"ג. מה שלא נמכר אובס לבהמות. כמות התפוזים שאכלתי אז הספיקה לי לכל החיים, ועד היום נמנע אני מאכילתם.

שלך,

בא.